

ходи, покликані так чи інакше посприяти на національному рівні осмисленню й розв'язанню тих проблем, котрі існують нині у практиці Європейського суду з прав людини. Серед таких заходів варто згадати:

— удосконалення законодавчих інструментів, що ними опосередковується виконання рішень Суду;

— активізація застосування правових позицій Суду у національній судовій практиці, зокрема Конституційним Судом України і Верховним Судом України;

— розгортання наукових досліджень практики Суду та її імплементації в українську правову систему;

— проведення серії науково-практичних конференцій, присвячених означеній проблематиці.

Внесок України у зусилля, спрямовані на ефективізацію страсбурзького судочинства, можна вбачати й у тому, що її представник у Комітеті Парламентської Асамблеї Ради Європи з юридичних питань і прав людини професор С. Ківалов, будучи затвердженим доповідачем з питання «Забезпечення

життєздатності Страсбурзького суду: структурні недоліки у державах-учасниках», у своїй доповіді на засіданні цього Комітету в Парижі у листопаді 2012 року виголосив рекомендації щодо вирішення зазначеної проблеми. Зокрема, пропонувалося: запровадити облік скарг, що поступили проти тієї чи іншої держави не в абсолютних цифрах, а співвідносячи їх із кількістю населення відповідної держави; створити спільну базу справ і рішень Суду; збільшити штат Секретаріату Суду та відряджених до нього юристів; створити неурядові центри аналізу заяв до Суду. Комітет вирішив винести ці пропозиції на сесію Парламентської Асамблеї Ради Європи у квітні 2013 року. У разі їх схвалення вони зможуть бути покладені в основу реформи Суду («2000», 2012, № 46).

Сподіваємося, що публікація перекладів цих трьох декларацій теж слугуватиме певним внеском у подальше запровадження в Україні європейських стандартів прав людини.

П. Рабінович,
доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України

ІНТЕРЛАКЕНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ

19 лютого 2010 року Конференція високого рівня, проведена 18–19 лютого 2010 року у м. Інтерлакені за ініціативою швейцарського головування у Комітеті Міністрів Ради Європи (далі — Конференція):

Висловлюючи рішуче бажання Держав — Сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) та Європейського суду з прав людини (далі — Суд);

Визнаючи надзвичайний внесок Суду у захист прав людини в Європі;

Згадуючи взаємозалежність між наглядом механізмом Конвенції та іншою діяльністю Ради Європи у сфері прав людини, верховенства права та демократії;

Вітаючи набрання чинності 1 червня 2010 року Протоколом № 14 до Конвенції;

Відзначаючи із задоволенням набуття чинності Лісабонським договором, який забезпечує приєднання Європейського Союзу до Конвенції;

Наголошуючи на субсидіарному призначенні наглядового механізму, передбаченого Конвенцією, та, зокрема, на фундаментальній ролі, котру національні органи влади, тобто уряди, суди та парламенти, повинні відігравати у гарантуванні та захисті прав людини на національному рівні;

Відзначаючи із глибоким занепокоєнням те, що кількість заяв, поданих

до Суду, та розбіжність у кількості заяв, прийнятих до розгляду та відхилених, продовжує зростати;

Беручи до уваги те, що така ситуація шкодить ефективності й довірі до Конвенції та до її наглядового механізму і становить загрозу якості й послідовності практики Суду та його авторитету;

Будучи переконаною, що, окрім уже здійснених та передбачуваних покращень, стає терміново необхідним вжити нагальні додаткові заходи задля того, щоб:

i) досягти рівноваги між кількістю рішень та ухвал, що приймаються Судом, та кількістю заяв, які до нього надходять;

ii) дати змогу Суду зменшити кількість нерозглянутих справ та ухвалювати рішення з нових справ у прийнятний строк, особливо щодо тих, які стосуються серйозних порушень прав людини;

iii) гарантувати повне та швидке виконання рішень Суду й ефективність нагляду Комітету Міністрів;

Беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті запровадити дорожню карту для реформи у напрямі довгострокового підвищення ефективності Конвенційної системи;

КОНФЕРЕНЦІЯ

(1) Знову підтверджує відданість Держав — Сторін Конвенції забезпеченню права на індивідуальне звернення;

(2) Повторює зобов'язаність Держав — Сторін стосовно того, що права і свободи, викладені у Конвенції, мають бути повністю забезпечені на національному рівні та вимагає посилити принцип субсидіарності;

(3) Наголошує, що цей принцип передбачає поділ відповідальності між Державами — Сторонами та Судом;

(4) Наголошує на важливості забезпечення ясності й послідовності практики Суду та вимагає, зокрема, однозначного і ретельного застосування критерію щодо прийнятності справ та юрисдикції Суду;

(5) Закликає Суд максимально використати належні йому процедурні засоби та ресурси;

(6) Наголошує на необхідності створення ефективних засобів задля зменшення кількості явно неприйнятних заяв, ефективного відсіювання цих заяв та повторюваних заяв;

(7) Акцентує на тому, що повне, ефективне та швидке виконання остаточних рішень Суду є необхідним;

(8) Ще раз підтверджує необхідність підтримання незалежності суддів і збереження неупередженості та якості Суду;

(9) Закликає посилити ефективність системи нагляду за виконанням рішень Суду;

(10) Наголошує на необхідності спрощення процедури внесення змін у конвенційні положення, котрі стосуються організаційних питань;

(11) Приймає наступний План дій як інструмент політичного спрямування процесу реформування у напрямку забезпечення довготермінової ефективності конвенційної системи.

ПЛАН ДІЙ

А. Право на індивідуальне звернення

1. Конференція ще раз підтверджує основоположну важливість права на індивідуальне звернення як наріжного каменя конвенційної системи, котре гарантує, що скарга на стверджувані порушення, які не були ефективно розглянуті національними органами влади, можуть бути подані до Суду.

2. Зважаючи на велику кількість неприйнятних заяв, Конференція закликає Комітет Міністрів обмірковувати заходи, що уможливають Суду сконцентруватись на своїй важливій ролі як гаранта прав людини та приймати належно обґрунтовані рішення з достатньою швидкістю, зокрема ті, у котрих стверджується про серйозне порушення прав людини.

3. Зважаючи на важливість доступу до Суду, Конференція звертається до Комітету Міністрів із пропозицією обмірковувати додаткові заходи, котрі зможуть покращити злагоджене здійснення правосуддя, та, зокрема, дослідити, в яких обставинах можуть бути застосовані нові процедурні правила і практи-

ка, без затримування розгляду достатньо обґрунтованих заяв.

В. Виконання Конвенції на національному рівні

4. Конференція нагадує, що застосування та виконання Конвенції є найпершою відповідальністю Держав — Сторін, а тому звертається до них із пропозицією взяти на себе зобов'язання щодо:

а) продовження покращення — там, де це необхідно, у співпраці з національними інституціями прав людини чи іншими відповідними органами — обізнаності національних органів влади з конвенційними стандартами та забезпечення їхнього застосування;

б) повного виконання рішень Суду та вжиття необхідних заходів задля запобігання наступним схожим порушенням;

с) звернення уваги на розвиток практики Суду із врахуванням його висновків у рішеннях про порушення Конвенції іншою державою, у правовій системі якої існує та ж принципова проблема;

д) забезпечення, — якщо необхідно, через впровадження нових засобів правового захисту, спеціальних за своєю сутністю чи загального національного засобу, — кожній особі з обґрунтованою скаргою на порушення її прав та свобод, передбачених Конвенцією, можливості мати ефективний засіб правового захисту перед національним органом влади із, якщо це необхідно, адекватним відшкодуванням;

е) звернення уваги на можливість відрядження національних суддів та, якщо це необхідно, інших незалежних юристів високого рівня, до Канцелярії Суду;

і) забезпечення перевірки виконання рекомендацій, прийнятих Комітетом Міністрів, аби допомогти Державам — Сторонам виконати їхні зобов'язання.

5. Конференція наголошує на необхідності посилення й покращення спрямування та координації інших існуючих механізмів, діяльності та програм Ради Європи, включаючи звернення до Генерального секретаря відповідно до ст. 52 Конвенції.

С. Відсіювання

6. Конференція:

а) закликає Держави-Сторони і Суд забезпечити надання вичерпної та об'єктивної інформації потенційним заявникам стосовно Конвенції та практики Суду, зокрема щодо застосування процедур і критеріїв прийнятності. З цією метою Комітетом Міністрів може бути досліджена роль інформаційних агентств Ради Європи;

б) наголошує на зацікавленості у детальному аналізі практики Суду щодо заяв, котрі були визнані неприйнятними;

с) рекомендує стосовно відсіювальних механізмів.

Д. Повторювані заяви

7. Конференція:

а) звертається до Держав-Сторін з пропозиціями:

б) наголошує на тому, що Суд має розвивати прозорі та передбачувані стандарти у процедурі прийняття «пілотного рішення» стосовно відбору заяв, процедури, якої потрібно дотримуватися, і поводження із відкладеними справами, та оцінювати вплив застосування її та схожих процедур;

с) звертається до Комітету Міністрів з пропозицією щодо:

Е. Суд

8. Наголошуючи на важливості підтримання незалежності суддів і збереження неупередженості та якості Суду, Конференція закликає Держави-Сторони та Раду Європи:

а) забезпечити, якщо необхідно — через покращення прозорості та якості процедури виборів на національному та європейському рівнях, — повну відповідність конвенційним критеріям посади судді Суду, включаючи знання ним міжнародного публічного права та національних правових систем, разом із професійним знанням хоча б однієї офіційної мови. Крім того, склад Суду повинен мати необхідний практичний правовий досвід.

б) надати Суду, в інтересах його ефективного функціонування, необхід-

ний рівень адміністративної автономії у межах Ради Європи.

9. Конференція, усвідомлюючи відповідальність, яку несуть Держави-Сторони та Суд, закликає Суд:

а) уникати повторного розгляду, відповідно до своєї практики, питань факту чи питань національного права, котрі вже були розглянуті та вирішені національними органами влади, оскільки він не є судом четвертої інстанції;

б) однозначно та вичерпно застосовувати критерії щодо прийнятності й юрисдикції та повністю враховувати свою субсидіарну роль в інтерпретації та застосуванні Конвенції;

с) у повній мірі застосовувати новий критерій прийнятності, передбачений у Протоколі № 14 до Конвенції, та розглянути інші можливості застосування принципу *de minimis non curat praetor*.

10. З огляду на необхідність підвищити ефективність роботи Суду Конференція закликає його продовжувати покращувати свою внутрішню структуру і методи роботи та максимально використовувати належні йому процедурні засоби й ресурси. У цьому стосунку вона, зокрема, заохочує Суд:

а) скористатись можливістю запропонувати Комітету Міністрів скоротити кількість суддів у Палатах до п'яти, як це передбачено Протоколом № 14 до Конвенції;

б) продовжувати свою політику визначення пріоритетів розгляду справ та визначення у своїх рішеннях будь-яких структурних проблем, здатних викликати значну кількість повторюваних заяв.

Ф. Нагляд за виконанням рішень

11. Конференція наголошує на гострій необхідності того, аби Комітет Міністрів:

а) запровадив засоби, котрі би робили його нагляд за виконанням рішень Суду більш ефективним та прозорим. У цьому стосунку вона пропонує Комітету Міністрів посилити цей нагляд через надання більшої переваги та актуалізації більш широкого інформування не лише тим справам, що вимагають вжиття негайних індивідуальних заходів, але й

також справам, які виявляють важливі структурні проблеми, надаючи особливу увагу встановленню ефективних національних засобів правового захисту;

б) переглянув свої методи і правила роботи, щоб гарантувати, аби вони були більше адаптовані до реалій сьогодення та більш ефективними у вирішенні багатьох інших нових проблем.

Г. Спрощена процедура внесення змін до Конвенції

12. Конференція закликає Комітет Міністрів дослідити можливість запровадження за посередництвом додаткового протоколу до Конвенції спрощеної процедури подальшого внесення змін до тих її положень, котрі стосуються організаційних питань. Ця спрощена процедура може бути запроваджена, наприклад, через:

а) Статут Суду;

б) нове положення у Конвенції, близьке до того, що міститься у п. «сі» ст. 41 Статуту Ради Європи.

ВИКОНАННЯ

Задля виконання Плану дій, Конференція:

(1) закликає Держави-Сторони, Комітет Міністрів, Суд та Генерального секретаря у повній мірі дотримуватись цього Плану дій;

(2) закликає, зокрема, Комітет Міністрів та Держави-Сторони залучати громадянське суспільство до пошуку ефективних засобів виконання Плану дій;

(3) закликає Держави-Сторони до кінця 2011 року поінформувати Комітет Міністрів про заходи, вжиті на виконання відповідних частин цієї Декларації;

(4) пропонує Комітету Міністрів продовжити виконання та виконати до червня 2011 року, — якщо потрібно, у співпраці із Судом та через надання необхідних повноважень компетентним органам, — передбачені цією Декларацією заходи, котрі не вимагають внесення змін до Конвенції;

(5) пропонує Комітету Міністрів надати повноваження компетентним органам для підготовки до червня 2012 року

спеціальних пропозицій щодо заходів, застосування яких вимагатиме внесення змін до Конвенції; ці повноваження повинні включати пропозиції стосовно механізму відсіювання у межах Суду та вивчення заходів, які б уможливлювали спрощення внесення змін до Конвенції;

(6) пропонує Комітету Міністрів протягом 2012–2015 років оцінити, до якої міри виконання Протоколу № 14 до Конвенції та Плану дій, прийнятого у м. Інтерлакен, покращило становище Суду. На основі цієї оцінки Комітет Міністрів має до кінця 2015 року вирішити, чи є потреба у подальших діях.

До кінця 2019 року Комітет Міністрів повинен вирішити, чи прийняті заходи продемонстрували свою достатність у забезпеченні тривалого функціонування контрольного механізму Конвенції та чи є необхідними інші, більш ґрунтовні, зміни;

(7) просить головування Швейцарії передати Комітету Міністрів цю Декларацію та Звіт про роботу конференції у м. Інтерлакен;

(8) запрошує майбутніх голів Комітету Міністрів продовжити виконання цієї Декларації.

ІЗМІРСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ

Конференція високого рівня, проведена 26–27 квітня 2011 року у м. Ізмір за ініціативою турецького головування у Комітеті Міністрів Ради Європи (далі — Конференція):

Нагадуючи про рішуче бажання Держав — Учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) та створеного відповідно до неї наглядового механізму;

Висловлюючи свій намір забезпечити ефективність цього механізму у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективах;

Ще раз визнаючи неабиякий внесок Європейського суду з прав людини (далі — Суд) у захист прав людини в Європі;

Ще раз підтверджуючи принципи, викладені у Декларації та Плані дій, ухвалених 19 лютого 2010 року Конференцією високого рівня у м. Інтерлакені, та вирішуючи підтримати імпульс інтерлакенського процесу у погоджені терміни;

Нагадуючи, що субсидіарний характер конвенційного механізму є основоположним і наскрізним принципом, який повинні враховувати Суд та Держави-Учасниці Конвенції;

Знову нагадуючи про взаємну відповідальність Суду та Держав-Учасниць

у гарантуванні життєздатності конвенційного механізму;

Відзначаючи із занепокоєнням продовження зростання кількості заяв, які подаються до Суду;

Зважаючи на те, що положення Протоколу № 14 до Конвенції — попри те, що їхній потенціал повністю використовуватиметься, а вже досягнуті результати заохочують, — не забезпечать довготривалого та всебічного вирішення проблем, які постали перед конвенційною системою;

Вітаючи триваючі переговори стосовно умов приєднання Європейського Союзу до Конвенції;

Вітаючи конкретний поступ, досягнутий після проведення Інтерлакенської конференції;

Зважаючи, однак, на те, що підтримання ефективності конвенційного механізму вимагає вжиття подальших заходів, а також враховуючи попередній внесок Голови Суду у Конференцію та прийнятого на Пленарному засіданні Суду рішення для Конференції;

Висловлюючи занепокоєння з приводу того, що з часу проведення Інтерлакенської конференції кількість тимчасових заходів, застосованих відповідно до правила 39 Регламенту Суду, значно